

منوچهر طیب

۱۳۹۹-۱۳۱۶

منوچهر طیب؛ مردی که پایش در گِل ایران بود

مستندسازی روی آورد، نویسنده و کارگردان نزدیک به صد فیلم ارزشمند مستند و آموزشی در زمینه میراث فرهنگی و تاریخی است.

او چهار سال پس از تأسیس دانشگاه هنرهای دراماتیک در دهه ۱۳۴۰، به همراه هژیرداریوش و خسرو سینایی به تدریس رشته سینما در این دانشکده پرداخت و با کار روی فرهنگ ایران، بیش از پیش خود را به عنوان فیلم‌سازی شاخص در این عرصه معرفی کرد.

طیب در آن سال‌ها به سفارش اداره فرهنگ و هنر، از معماری اکثر دوره‌های تاریخی ایران فیلم مستند و هنری و کوتاه ساخت؛ فیلم‌هایی مثل «خاک آریا» (درباره معماری هخامنشی) و «میراث» (درباره معماری ساسانی) و فیلم‌هایی درباره معماری دوره اولیه اسلامی، و دوره‌های ایلخانی و تیموری و صفویه.

او نزدیک به ۱۲ اثر مستند درباره معماری ایرانی دارد که از این بین، هشت اثر مربوط به معماری صفوی است. او در

زهرا مهاجری
منوچهر طیب، متولد ۱۳۱۶ در تهران، دانش‌آموخته رشته معماری در دانشگاه فنی وین و فارغ‌التحصیل کارگردانی سینما و تلویزیون از دانشکده سینمایی آکادمی دولتی موسیقی و هنرهای نمایشی اتریش بود.

طیب، عضو پیوسته فرهنگستان هنر، استاد رشته سینما در دانشکده‌های هنرهای دراماتیک و تلویزیون، و سرپرست رشته سینماتوگرافی و عکاسی دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی تهران بود.

او همچنین عضو گروه تخصصی سینمای فرهنگستان هنر؛ عضو هیئت‌داوران سازمان یونسکو در جشنواره بین‌المللی «کراکو» لهستان؛ عضو هیئت‌داوران جشنواره بین‌المللی فیلم مستند «ترنتو» ایتالیا؛ عضو هیئت‌داوران جشنواره بین‌المللی فیلم مستند ایران: سینما حقیقت؛ عضو هیئت‌داوران جشنواره بین‌المللی فیلم فجر؛ و... نیز بوده است.

طیب که از سال ۱۳۴۲ با ساخت فیلم «سفال» به حرفه

او با فیلم مستند ریتم درباره حسین تهرانی، استاد ضرب در موسیقی ایرانی، توانست دیپلم افتخار جشنواره وین را در سال ۱۳۴۳ به دست آورد. ریتم فیلم انتخابی یونسکو برای تدریس تدوین فیلم در مدارس سینمایی آن سازمان شد.

او همچنین به عنوان مستندسازی تجربه‌گرا معروف بود و در ساخت مستندهایش شیوه‌هایی را می‌آزمود که کمتر تجربه شده یا اصلاً کار نشده بود. اغلب آثار او از پژوهشی ژرف برای ساخت اثر، بهره‌مند بوده‌اند.

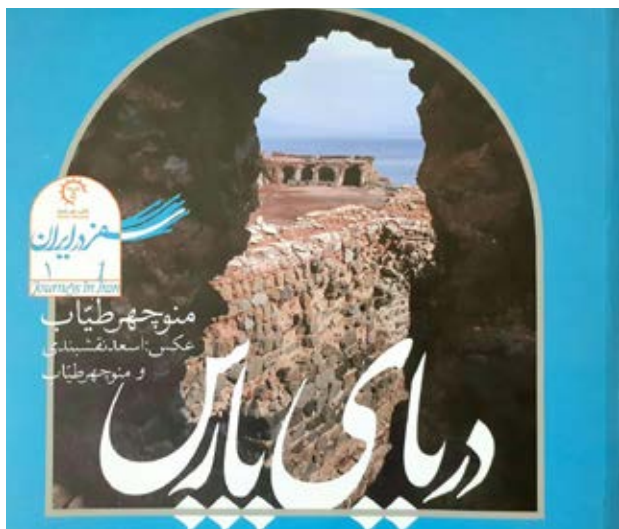
تنوع موضوعی، دیگر ویژگی کارنامه منوچهر طیب است. او در حوزه‌های گوناگون علمی، تاریخی، معماری، انسان‌شناسی، هنرشناسی، ایران‌شناسی و... صاحب آثاری متعدد است.

«همراه باد در دل تنهایی کویر»، از آثار شاخص طیب محسوب می‌شود که جوایز بسیاری از جشنواره‌های مختلف برای او به ارمغان آورد. او برای این فیلم سه سال در دل کویرهای ایران

فیلم «مسجد شیخ لطف‌الله» به اوج هنر خود در این مجموعه می‌رسد. با اینکه این آثار در دهه‌های ۱۳۴۰ و ۱۳۵۰ شمسی ساخته شده‌اند، هنوز از آثار مهم مستند در عرصه معماری محسوب می‌شوند.

منوچهر طیب از جمله افرادی بود که به صورت متمرکز برای توسعه و گسترش عملی سینمای مستند در ایران تلاش کرد. به عقیده او از طریق آثار فرهنگی می‌توان ایران را به دنیا معرفی کرد. به زعم طیب ماجرای فرهنگ یک سویه نیست، مثل سنگ نیست و مثل آب سیال و جاری است که در ارتباط صحیح با دیگران معنا می‌یابد. طیب تنها رابطه صحیح با دیگران را رابطه فرهنگی می‌دانست و بر این باور بود که واقعیت باید به شکلی هنری در دست مستندساز هنرمند شکل بگیرد. او تنها دستمایه کار مستندساز را همین واقعیت می‌دانست.

آثار طیب بیشتر در قالب مستند فرم‌گرا گنجانده می‌شوند. آثاری چون «ایران سرزمین ادیان» و «ریتم» از این دست است.

به تحقیق پرداخت. این فیلم که در سال ۱۳۷۷ ساخته شده است، یکی از هفت فیلم مستند انتخابی منتقدان فیلم اروپا در جشنواره بین‌المللی فیلم لوکارنوی سوئیس در سال ۱۳۷۹ بود و در سال بعد، یعنی در سال ۱۳۸۰، جایزه ویژه رشته اکتشاف را از جشنواره مستند ترنتو گرفت.

طیاب در سال ۱۳۸۲ مجموعه سه‌قسمتی نقاشی ایرانی (درباره نگارگری ایران از ابتدا تا آخر دوره قاجار) را ساخت. این مستند نگاهی متفاوت به نقاشی ایرانی و تاریخ آن می‌اندازد و اوج و فرود آن را به تصویر می‌کشد.

او در مقایسه با خیلی از مستندسازها ساده و گوشه‌گیر نبود، دائماً کار می‌کرد و سفر می‌رفت و ایران را دوست داشت. در سینمای ایران کمتر کسی به موضوعاتی توجه کرده است که او در مستندهایش به آنها می‌پرداخت.

محیط زیست انسانی جزو علاقه‌مندی‌هایش بود و چگونگی زندگی و سازگاری انسان‌ها با محیط زندگی‌شان همواره برایش جذاب بود. عاشق جای جای ایران بود و در این باره می‌گوید: «آن چیزی که در من وجود دارد عشق به این مملکت است. پای من دائماً در گل این مملکت است.»

طیاب در طول فعالیت هنری خود، همواره کوشید سابقه و فرهنگ کهن و گنجینه ایرانی را با ابزار سینمای مستند به دنیا معرفی کند؛ چنان‌که در جایی می‌گوید: باید وقت بگذاریم و کشور خود را به جهانیان بشناسانیم. سینما به ما امکان می‌دهد که نه تنها فرهنگ و جغرافیای ایران را برای خودمان روشن کنیم، بلکه بتوانیم وجوه آن را برای اروپاییان و در کل غیرایرانیان نیز روشن کنیم.

منوچهر طیاب علاوه بر فیلم‌های مستند، یک فیلم داستانی با عنوان «سوزن‌بان» نیز در کارنامه خود دارد. سوزن‌بان تنها فیلم داستانی طیاب است که در سال ۱۳۵۰ ساخته شده است.

این مستندساز نامدار ایرانی همچنین، تجربه سال‌ها ایران‌گردی و مشاهداتش از ایران را در چهار جلد کتاب به دو زبان فارسی و انگلیسی تألیف کرده است. دریای پارس، همراه باد در دل تنهایی کویر، زاگرس گاهواره تمدنی کهن، و البرز زادگاه فرهنگی به قدمت تاریخ عناوین کتاب‌هایی است که حاصل یادداشت، پژوهش، نگارش و کارگردانی نزدیک به صد فیلم مستند منوچهر طیاب است.

طیاب در دوران فعالیتش جوایز متعددی دریافت کرده که دیپلم افتخار جشنواره برلین برای فیلم «مسجد جامع اصفهان»؛ دیپلم افتخار جشنواره وین برای فیلم‌های «ریتیم» و «ایران سرزمین ادیان»؛ دیپلم افتخار جشنواره مسکو برای فیلم «اصفهان هندسه‌ای در مقیاس انسانی»؛ دیپلم افتخار جشنواره رشد برای فیلم «وآنکه روان جهان گله کرد»؛ لوح سیمین بهترین فیلم‌نامه و کارگردانی از جشنواره ترنتو برای فیلم «همراه باد در دل تنهایی کویر»؛ انتخاب فیلم «همراه باد در دل تنهایی کویر» در جشنواره لوکارنو؛ جایزه سیمین دلفان از جشنواره بین‌المللی فیلم‌های مستند و آموزشی تهران برای فیلم «سرامیک»؛ لوح زرین جایزه شهید آوینی برای فیلم «دریای پارس»، از آن جمله است.

همچنین در سیزدهمین دوره جشنواره بین‌المللی «سینما حقیقت» که ۲۱ آذر سال ۱۳۹۸ برگزار شد، با برپایی نکوداشتی از منوچهر طیاب تجلیل و نشان فیروزه حقیقت به ایشان اهدا شد.

«سفر در امتداد سرزمین کهن» مستندی است که به کارگردانی کاوه بهرامی مقدم و تهیه‌کنندگی رضا میرکریمی، زندگی و آثار منوچهر طیاب را به تصویر کشیده است.

استاد منوچهر طیاب، مستندساز ممتاز، پس از عمری فعالیت در عرصه فرهنگی سینمای مستند، روز سه‌شنبه ۴ شهریور ۱۳۹۹، پس از طی یک دوره بیماری، در ۸۳ سالگی در شهر وین اتریش بدرود حیات گفت.

